

Piotr Ożóg, Sławomir Zych, Bartosz Walicki

"W kręgu badań nad Polonią i duszpasterstwem polonijnym : istota i metodologia", red. Sławomir Zych, Bartosz Walicki, Lublin-Sokołów Małopolski 2015 : [recenzja]

Rocznik Kolbuszowski 16, 483-487

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

[Recenzja]: *W kręgu badań nad Polonią i duszpasterstwem polonijnym. Istota i metodologia*, Biblioteka Polonii, Seria A: *Studia*, tom XXXIX, red. ks. Sławomir Zych, Bartosz Walicki, Lublin – Sokołów Małopolski 2015, Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, Miejska i Gminna Biblioteka Publiczna w Sokołowie Małopolskim, ss. 440, ISBN 978-83-927483-7-3

W ponad tysiącletnich dziejach naszego narodu i państwa wielokrotnie nasi rodacy zmuszeni byli uchodzić poza granice własnej Ojczyzny i osiedlać się na obcej ziemi, tworząc tam często enklawy polskości. Szczególnie bolesny był czas upadku I Rzeczypospolitej i rozbiorów w XVIII wieku, klęsk powstań narodowych i represji po nich w XIX wieku oraz tragicznych dziejów II wojny światowej i czasów komunizmu w XX wieku. Tak w ciągu kilku stuleci wytworzyła się ponad 20 milionowa Polonia naszych krajanów, żyjących w skupiskach poza granicami naszego kraju, która kultywuje polski język, historię i kulturę oraz utrzymuje ciągle żywe, wielorakie kontakty z Ojczyzną. Niezwykle ważną w tym dziele podtrzymywania polskości jest opieka duszpasterska osób duchownych, zwłaszcza osób konsekrowanych należących do Kościoła katolickiego. Trudno się temu dziwić – wszak od 1050 lat, począwszy od chrztu Mieszka I, wiara katolicka zespoliła się na trwałe z naszym narodem, odgrywając dominującą pozycję w ciągu całej naszej historii. Warto więc pochylić się nad naukowymi badaniami, które ukazują w różnych aspektach życie Polonii oraz wkład polonijnego duszpasterstwa w jego dzień wczorajszy i współczesny. Tym

bardziej, że ogromna rzesza najczęściej młodych Polaków i dziś z przyczyn materialnych zasila jakże liczne grono rodaków żyjących za granicą. Ostatnie dziesięciolecia wszakże przyniosły naszej Ojczyźnie niezależność polityczną, trudno jednak mówić o pełnej niezależności gospodarczej i ekonomicznej. Różnorakie zagrożenia współczesnego świata dotyczą całą ludzkość, nie wyłączając codziennego życia Polonii.

W ubiegłym, 2015 roku, ukazała się nowa publikacja książkowa sokołowskiej biblioteki, wydana przy współpracy z Ośrodkiem Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL; dzieło to stanowi kontynuację tzw. Biblioteki Polonii – Seria A: *Studia*, tom XXXIX, nadzorowanej przez redaktora naukowego serii Jacka Gołębiewskiego. Dzięki wieloletniej, owocnej współpracy ośrodka naukowego KUL z powszechnie znanym regionalistą z terenu Sokołowszczyzny Bartoszem Walickim, jako miejsce wydania publikacji podano Lublin i Sokołów Małopolski. Warto tu podkreślić, że inicjatorem powstania tej książki był ks. prał. dr Roman Nir, sekretarz naukowy Instytutu Historii i Archiwistyki Polonijnej w Chicago. Barwne zdjęcie ukazujące jego postać poprzedza przedmowę publikacji. Gros zawartych w niej materiałów pochodzi z wykładów wygłoszonych podczas konferencji naukowej zorganizowanej w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL w Lublinie w dniu 7 maja 2014 r.

Publikację zredagowali: pracownik naukowy lubelskiego ośrodka badawczego ks. Sławomir Zych oraz kierownik Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej w Sokołowie Małopolskim Bartosz Walicki. Honorowym patronem książki zgodził się zostać Delegat Konferencji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracji Polskiej bp Wiesław Lechowicz. Jak wspomniałem wcześniej, partnerem wydania była Biblioteka Uniwersytecka KUL. Tom zrecenzowali: dr hab. prof. KUL Maria Dębowska i ks. prof. dr hab. Jan Walkusz. Redakcją techniczną zajęła się Barbara Pulak. Nad adiustacją i korektą czuwała Ewa Kłeczek-Walicka, a tłumaczenia obcojęzyczne przygotowała Aneta Kiper. Książkę wydrukowano w Zakładzie Poligraficznym Zdzisławy Gajek w Mielcu. Pierwszą stronę okładki wydawnictwa ozdobiła reprodukcja łaskami słynącego obrazu Matki Bożej Królowej Świata – Opiekunki Ludzkich Dróg z sanktuarium w Sokołowie Małopolskim.

Dzieło otwiera *Przedmowa* kustosa sokołowskiej świątyni ks. Jana Prucnala. Podzielił się on w niej krótką refleksją: „Dzieje miasta i dekanatu sokołowskiego na terenie obecnej diecezji rzeszowskiej są od czasów zaborów wyjątkowo mocno naznaczone wychodźstwem. Również w tu-tejszym sanktuarium Matka Boża odbiera cześć jako Opiekunka Ludzkich Dróg, m.in. tych na emigracji. Cieszę się, że ten aspekt duszpasterskiego

funkcjonowania sanktuarium został ukazany na kartach niniejszej książki, ukazującej bogactwo badań polonijnych. Wyrażam głęboką radość z faktu, że wielu z autorów tekstów zawartych w niniejszym tomie miałem zaszczyt uhonorować w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL w 2014 r. medalami honorowymi Matki Bożej Sokołowskiej za wybitne osiągnięcia w badaniach nad zagadnieniami Polonii, a zwłaszcza duszpasterstwa polonijnego. Pragnę dodać, że w ten sposób został uhonorowany ks. prałat dr Roman Nir z Chicago. Wyrażam Mu głęboką wdzięczność za to, że dzięki jego inicjatywie wielu uczonych, zajmujących się zagadnieniami polonijnymi, zapozna się z kultem Matki Bożej Opiekunki Ludzkich Dróg”.

W *Słowie wstępnym* obydwaj redaktorzy publikacji podkreślili: „Do najstarszych instytucji zajmujących się szeroko pojętymi badaniami polonijnymi należy niewątpliwie Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II powołany do istnienia w roku 1972. Warto zaznaczyć, że był to do niedawna jedyny ośrodek w kraju zajmujący się zagadnieniami związanymi z duszpasterstwem polonijnym. Niniejsza publikacja, której współwydawcą jest Ośrodek, nawiązuje do jego nazwy i ukazuje szerokie spektrum zagadnień związanych z jego profilem badawczym. W publikacji znalazły się artykuły dotyczące kwestii związanych z istotą i metodologią badań polonijnych. Autorzy m.in. podsumowali stan badań migracyjnych i polonijnych, zajęli się definicją Polonii i duszpasterstwa polonijnego i ukazali dwie instytucje związane z Polonią: Bibliotekę Uniwersytecką KUL oraz Sanktuarium Matki Bożej – Opiekunki Ludzkich Dróg w Sokołowie Małopolskim, ściśle współpracujące z Ośrodkiem Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL w ostatnich latach. Kolejny blok tematyczny ukazuje szeroki wachlarz zagadnień odnoszący się najpierw ogólnie do kwestii źródłowych w badaniach nad dziejami Polonii i duszpasterstwa polonijnego, by następnie przedstawić te zagadnienia w sposób szczegółowy, odnoszący się do poszczególnych kontynentów i państw. Całości książki dopełniają artykuły dotyczące osoby abpa Józefa Gawliny (1892-1964) i zaangażowania zgromadzeń zakonnych w duszpasterstwo polonijne”.

Całość publikacji tworzy 21 artykułów przygotowanych przez naukowców z różnych ośrodków naukowych z terenu całego kraju, a także, co warto podkreślić, z zagranicy; to zaś daje niezwykle szeroki punkt widzenia na przedmiot badań i podnosi walory naukowe dzieła. Każdy tekst został zaopatrzony w streszczenie w języku angielskim wraz podaniem słów kluczowych. Krakowska badaczka Krystyna Romaniszyn zajęła się dorobkiem i nowymi wyzwaniem badań migracyjnych. Ks. Edward Walewander z Lublina przedstawił niektóre aspekty problematyki polonijnej.

Ks. Adam Romejko z Gdańska zbadał temat *Teoria mimetyczna jako metoda w badaniach polonijnych na przykładzie Wielkiej Brytanii*. Ks. Józef Szymański z Włocławka podjął się zdefiniowania terminu „duszpasterstwo polonijne”. Ks. Wiesław Wójcik z Poznania nakreślił niektóre problemy duszpasterstwa polskojęzycznego w krajach Unii Europejskiej. Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej KUL Barbara Zezula zapoznała czytelników ze szczegółami współpracy tej instytucji z Polonią. Redaktorzy całości tomu Bartosz Walicki i ks. Sławomir Zych przedstawili sanktuarium Matki Bożej Królowej Świata – Opiekunki Ludzkich Dróg w Sokołowie Małopolskim jako miejsce modlitwy za emigrantów i refleksji naukowej nad Polonią. Ks. Dominik Zamiatąła z Warszawy zainteresował się kwestią duszpasterstwa polonijnego w latach 1945-1989 w dokumentach Urzędu do Spraw Wyznań z Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Badacz Edward Gigilewicz z Lublina podjął problematykę polonijną na łamach *Encyklopedii Katolickiej*, zaś jego córka, Weronika Gigilewicz opracowała temat *Polonia w sieci*. Gdańszczanin Andrzej Chodubski przedstawił badania na Polonią na Kaukazie. Ks. Roman Nir z Chicago poinformował o dokumentacji źródłowej do dziejów parafii polonijnych w amerykańskich archiwach archidiecezjalnych i diecezjalnych. Daniel Kiper z Lublina przybliżył stanowisko polsko-amerykańskiego czasopisma „Zgoda” wobec postaw ugodowych w drugiej połowie XIX wieku. Jacek Knopek z Torunia scharakteryzował specyfikę badań i dokonania środowisk naukowych na niwie refleksji nad społecznościami polskimi i polonijnymi w Afryce. Badacz rzeszowski Jerzy Kuzicki ukazał specyfikę badań nad duchowieństwem Wielkiej Emigracji (1831-1863). O. Marian Brudzisz CSsR z Lublina przedstawił stan badań nad dziejami Polskiej Misji Katolickiej we Francji. Następny prezentowany artykuł, autorstwa ks. Stanisława Piecha z Krakowa, dotyczy formacji księży polskich w wiedeńskich instytucjach teologicznych i na stołecznym uniwersytecie oraz ich posługi duszpasterskiej wśród tamtejszej Polonii w okresie niewoli narodowej. Irena Wodzianowska z Lublina opublikowała tekst *Źródła do dziejów Rzymskokatolickiej Akademii Duchownej w Petersburgu*. Stanisław Tylus SAC z Ołtarzewa udokumentował wielorakie zasługi pallotynów na rzecz Polonii i Polaków na Wschodzie. Waldemar W. Żurek z Lublina opracował z kolei temat *Salezjanie na terenach byłego ZSRR po 1945 roku. Kwerenda naukowa i warsztat badawczy*. Ostatni tekst, na temat statusu prawnego Biskupa Polowego Wojska Polskiego Józefa Gawliny i jego relacji z władzami RP na uchodźstwie, przygotował Robert Zapart z Rzeszowa.

Przedstawiana publikacja wieloaspektowo porusza zagadnienia związane z Polonią i duszpasterstwem polonijnym, spory wkład w bada-

nia naukowe dotyczące tej materii. Materiały zawarte w książce pochodzą z cieszącej się dużym zainteresowaniem, udanej konferencji naukowej w Lublinie, co gwarantuje wysoki poziom naukowy zawartych w niej tekstów; tak jest też w istocie. Warto też podkreślić, że jeśli nie wszystkie, to gros artykułów jest w stanie przyciągnąć uwagę także czytelnika, który rzadko sięga po publikacje o charakterze naukowym. Nie ma zapewne takiej polskiej rodziny, której na przestrzeni ostatnich wieków nie dotknął problem emigracji, migracji bądź wyjazdu zarobkowego za granice Ojczyzny. Poruszenie spraw życia Polonii w przeszłości z teraźniejszością wydaje się być niezwykle interesujące. Aspekty duszpasterstwa polonijnego zainteresują szczególnie badaczy dziejów kościoła katolickiego. Warto też zauważyć zagadnienia interesujące regionalistów, ze szczególnym uwzględnieniem roli Sanktuarium Matki Bożej Królowej Świata – Opiekunki Ludzkich Dróg w Sokołowie Małopolskim. Dodatkowym walorem publikacji jest spis poprzednich 38 tomów Biblioteki Polonii opracowanych przez Ośrodek Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, co pozwoli bardziej zainteresowanym historią Polaków za granicą, odszukać interesujące ich pozycje książkowe. Z całą pewnością, opracowanie to należy uznać za cenną pozycję rynku wydawniczego.